

Деревянко Б. В. Щодо запровадження в освітній процес підготовки юристів курсу «Захист прав суб'єктів господарювання». *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 23–24 травня 2019 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. Суми : Сумський державний університет, 2019. Ч. 1. С. 98–102.

## **ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ КУРСУ «ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ»**

*Деревянко Б.В.,*

*доктор юридичних наук, професор*

Складність правового захисту суб'єктів господарювання у сучасних умовах складних взаємовідносин у корпоративній, інвестиційній, виробничій, комерційній та інших сферах господарювання зумовлена об'єктивними чинниками (зокрема, динамізмом та різноманітністю господарських відносин), підвищує вимоги до майбутніх фахівців з правознавства щодо знань основ інвестиційно-інноваційного, корпоративного тощо права та практичних навичок застосування норм господарського та господарсько-процесуального законодавства у повсякденній правозастосовній практиці, в регулюванні господарських відносин на локальному рівні, у врегулюванні різноманітних спорів та конфліктів між суб'єктами господарювання. Важливе значення в якості захисту прав суб'єктів господарювання набуває організація правової роботи на підприємстві (при розробці установчих документів, локальних корпоративних актів та інших документів, пов'язаних із здійсненням корпоративного управління й контролю). Викладене обумовлює необхідність адекватного правового забезпечення захисту прав суб'єктів господарських відносин, а також запровадження як обов'язкового відповідного курсу в освітній процес для студентів як юридичних, так і економічних, управлінських та інших спеціальностей. Такий курс нами було розроблено кілька років тому. А на його основі видано навчальний посібник «Правове регулювання захисту прав суб'єктів господарювання» [1].

Основною метою пропонованого до вивчення курсу і, відповідно, підручників та навчальних посібників із захисту прав суб'єктів господарювання, повинно стати формування системи правових знань у корпоративній сфері

Деревянко Б. В. Щодо запровадження в освітній процес підготовки юристів курсу «Захист прав суб'єктів господарювання». *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 23–24 травня 2019 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. Суми : Сумський державний університет, 2019. Ч. 1. С. 98–102.

господарювання на основі базових категорій з теорії держави і права, цивільного та господарського права, інших галузевих і міжгалузевих правових дисциплін. Доцільним буде запровадити навчання студентів та підвищення кваліфікації практичних фахівців у напрямку визначення та вивчення особливостей регулювання певних правовідносин як у теоретичному аспекті, так і з огляду на специфіку застосування нормативно-правових актів у практичній діяльності.

Сучасні співробітники юридичної служби підприємства, рівно як і керівники структурних підрозділів та суб'єкта господарювання зокрема, мають володіти знаннями та навичками, що дозволяють у досудовому, судовому порядку, а також за допомогою різноманітних правоохоронних та/або інших органів, служб, громадських організацій тощо захистити інтереси свого підприємства. Курс із захисту прав суб'єктів господарювання повинен визначити своє місце – з яких позицій він має викладатися та пізніше реалізовуватися успішними учнями – тобто з точки зору якої галузі права у більшій мірі має забезпечуватися захист підприємств – цивільного, господарського, адміністративного, кримінального чи іншого. Доцільніше здійснювати захист прав суб'єктів господарювання за правилами господарського права. Надалі слід визначити склад суб'єктів господарювання та суб'єктів господарського права, інтереси яких потребують чи можуть потребувати захисту. Важливе значення для захисту прав суб'єктів господарювання має вивчення відповідного процесуального порядку. Слід вказати на те, що з 3 жовтня 2017 року в Україні діє нова редакція Господарського процесуального кодексу України, яка значно відрізняється від попередніх. А тому не лише майбутнім, але і працюючим юрисконсультам підприємств потрібно вивчити усі позитивні та негативні новації Кодексу.

Укладання господарського договору є однією із основних підстав виникнення, зміни або припинення господарських зобов'язань. Загальні положення укладання, зміни та розірвання договорів сьогодні вивчаються студентами і практиками у курсах цивільного права та господарського права. Проте не менш важливим буде приділення окремої уваги захисту прав суб'єктів

Дерев'янюк Б. В. Щодо запровадження в освітній процес підготовки юристів курсу «Захист прав суб'єктів господарювання». *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 23–24 травня 2019 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. Суми : Сумський державний університет, 2019. Ч. 1. С. 98–102.

господарювання - учасників цих договорів. Так, аспекти відповідальності учасників договірних відносин останні не зобов'язані включати в текст договору. Вони не є істотною умовою для усіх господарських та інших договорів. Однак учасник договірних зобов'язань буде відчувати свої інтереси більш захищеними у випадку наявності у договорі положень про можливість застосування санкцій економічного характеру до порушника договірних зобов'язань [2, с. 45-55].

Як і в випадку із договорами, в освітній практиці часто приділяється недостатньо уваги захисту майнових прав та інтересів суб'єктів господарювання. Це також є помилковим, оскільки майнові відносини, зокрема відносини власності на засоби виробництва в усі часи були і залишаються вирішальними в економіці. Під час вивчення курсів цивільного та господарського права більша частина уваги приділяється аналізу відносин, пов'язаних із володінням, користуванням та розпорядженням майном, яке закріплено за суб'єктом господарювання на праві власності, господарського відання чи оперативного управління. У той же час відносинам між учасниками договорів оренди, лізингу, концесії уваги приділяється значно менше.

Не зважаючи на відносну стабільність та незначне поновлення зростання економіки, банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності не стають рідкісними явищами. У процедурі банкрутства створюється загроза економічним інтересам держави, територіальних громад, самих суб'єктів підприємницької діяльності - боржників, їхніх працівників, кредиторів боржника. Законодавство про банкрутство постійно змінюється, проте кредиторів, вимоги яких залишилися незадоволеними, менше не стає. Нещодавно було ухвалено ВР України, підписано Президентом Кодекс з процедур банкрутства. Він має набути чинності найближчим часом. А отже, юрисконсультати великої кількості комерційних підприємств - потенційних боржників та їхніх потенційних кредиторів, у тому числі і державних органів, повинні вивчати й орієнтуватися в останніх новаціях законодавства про банкрутство. А тому не буде зайвим проходження курсів підвищення кваліфікації або додаткове вивчення питань захисту прав учасників процедур банкрутства навіть досвідченими юрисконсультами підприємств.

Деревянко Б. В. Щодо запровадження в освітній процес підготовки юристів курсу «Захист прав суб'єктів господарювання». *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 23–24 травня 2019 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. Суми : Сумський державний університет, 2019. Ч. 1. С. 98–102.

Можливість застосування санкцій до порушників законодавства у сфері господарювання є важливим заходом попередження правопорушень. Особливістю господарсько-правової відповідальності є факультативність вини. Суб'єкту господарювання, чиї права були порушені, загалом не важливо чи навмисно йому було завдано шкоду. За вину, доказ якої покладається на саму постраждалу сторону, може бути застосовано додаткові санкції. Серед основних видів санкцій у сфері господарювання для постраждалого суб'єкта господарювання чи не найбільш важливою є відшкодування збитків у сфері господарювання [2, с. 87-94]. Саме повернення грошей, майна, виконання певних дій чи відновлення становища, що існувало до порушення, є найбільш важливим для постраждалого суб'єкта. Також важливу увагу слід приділяти питанням застосування штрафних та оперативно-господарських, адміністративно-господарських та інших санкцій. Комплексне застосування різного роду санкцій буде найбільш ефективним з точки зору якісного захисту прав суб'єктів господарювання.

Найбільші загрози правам та інтересам суб'єктів господарювання становлять дії «рейдерів», тобто інших суб'єктів господарювання чи людей, які планують та реалізують протиправні захоплення майна, корпоративних прав чи встановлення незаконного контролю над підприємством. Для ефективної боротьби із «рейдерством» потрібно окремо надати поняття, історико-економічну та правову характеристику «рейдерства», дослідити особливості корпоративних прав громадян, суб'єктів господарювання та держави, особливості правового статусу акціонерів як постраждалих та порушників при «рейдерстві», порядку емісії акцій та торгівлі цінними паперами в Україні, організації роботи органів управління та контролю господарських товариств та господарських об'єднань, види «рейдерських» посягань; правові, економічні та технічні засоби протидії «рейдерським» атакам з боку держави та суб'єктів господарювання, шляхи запобігання «рейдерству» [2, с. 95-118].

Захист прав суб'єктів господарювання має свої особливості у різних сферах економіки та суспільного життя, зокрема у сфері охорони здоров'я, рекреації, в галузі зв'язку, у сфері надання освітніх послуг, у фінансовій, страховій діяльності

Деревянко Б. В. Щодо запровадження в освітній процес підготовки юристів курсу «Захист прав суб'єктів господарювання». *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 23–24 травня 2019 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, О. М. Резнік. Суми : Сумський державний університет, 2019. Ч. 1. С. 98–102.

суб'єктів господарювання, на ринку цінних паперів, у сфері зовнішньоекономічної діяльності тощо [2, с. 119-142].

Викладене вище разом із постійними змінами і доповненнями до законодавства та необхідністю їх врахування стало причиною оновлення матеріалу курсу «Захист прав суб'єктів господарювання» та підготовки нового відповідного цьому курсу навчального посібника [2]. У ньому подано переліки нормативно-правових джерел, а також фахової літератури, що в разі потреби допоможе самостійному опануванню певних основ захисту прав суб'єктів господарювання. Крім цього, в межах кожної теми сформульовано контрольні питання до читача та визначено теми рефератів.

Використання у навчальному процесі посібника «Захист прав суб'єктів господарювання» допоможе сформувати у студентів навички роботи із загальними та спеціальними нормативно-правовими актами, уміння розв'язувати реальні правові ситуації, що виникають під час створення, функціонування, припинення діяльності суб'єктів господарювання, а також здатність реалізовувати правові норми у різних сферах правовідносин. Матеріали навчального посібника також становлять науковий і практичний інтерес для аспірантів, викладачів, підприємців, фахівців у сфері господарського права, державного управління, юрисконсультів [2].

## ЛІТЕРАТУРА

1. Деревянко Б.В. Правове регулювання захисту прав суб'єктів господарювання : навч. посібник / Б.В. Деревянко ; МВС України, Донецький юридичний інститут. Донецьк : Видавничий дім «Кальміус», 2013. 148 с.
2. Деревянко Б. В., Туркот О. А. Захист прав суб'єктів господарювання: навчальний посібник / за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Деревянка; 2-е вид., переробл. і доповн.; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : Ліга-Прес, 2019. 150 с.